

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajunga – vakar ir šiandien

Dalia POŠKINĖ

Nuvielijo buvusių politinių kalinių, tremtinių, jų šeimų narių eisena per Laisvės alėją. Po šv. Mišių Šv. Arkangelo Mykolo (Igulos) bažnyčioje, nešini sajungos skyrių ir filialų vėliavomis, jie nuėjo į Vytauto Didžiojo universiteto salę. Ši mokslo šventovė svetingai priėmė atvykusius iš visos Lietuvos. Šventiškai papuoštoje Didžiosios salės scenoje kelios dešimtys LPKTS vėliavų bylojo svečių gausą.

Šventės dalyvių eisena į Vytauto Didžiojo universitetą

Šventiniame minėjime, skirtame Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos įkūrimo 35-mečiui, kuriamė dalyvavo apie pusę tūkstančio svečių, dalyvių, kartu su „Baritonų trio“ solistais buvo sugiedotas Lietuvos himnas. Renginio vedėjas, buvęs tremtinys Petras Venslovas pakvietė LPKTS pirmininką dr. Gvidą Rutkauską tarti sveiki-

nimo žodį ir perskaityti pranešimą.

Kaip dovana iškilmingo minėjimo dalyviams skambėjo Kauno „Baritonų trio“: Gedimino Maciulevičiaus, Danileiaus Vėbros ir Raimondo Baranausko, atliekamos dainos.

Minėjime dalyvavo daug garbingų svečių. LR Prezidento Gitano Nausėdos sveikinimą perdavė jo patarejas, Vidaus

politikos grupės vadovas Paulius Balotkas. Prezidentas žino ir vertina, gerbia buvusius tremtinius, iškentusius Sibiro trentis, kovojušius už Lietuvos laisvę, pasiryžusius ir toliau garbingai saugoti istorinę atmintį. Prof. Vytauto Lansbergio sveikinimus persakė ilgus metus su profesoriumi bendravęs Andrius Tučkus.
(keliamas į 2 psl.)

Daina augina dvasią

Verutė NEKREVIČIŪTĖ

„Taip baigėsi vaikystės / nerūpestingos dienos, / kažkur mergaitės žavios / dainuoja vakarais, / kažkur jaunimas šoka... / O tau – saugumo sienos, / apipeliję, žalios, / su požemiais giliais. / Be Saulės ir be oro / rausvi veidai nubalo... / O gatvėje groja maršus / už laisvę be tavęs...“ (Laima Žąsinaitė-Brazdeikienė)

Gargždų Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčioje po 12 val. šv. Mišių įvyko Tretninių ir politinių kalinių metams paminėti skirtas renginys „Daina augina dvasią“. Daina vienija, suburia, ugdo ir skatina. Joje viskas teisinga: žodžiai, melodija, mintis.

Dainą „Kur tėvynė, kur motulė“ dainuoja Gargždų „Minijos“ progimnazijos mokiniai. Vadovė Eglė Mockienė

(keliamas į 4 psl.)

Dirbame tiek, kiek leidžia jėgos

LPKTS pirmininko
dr. Gvido RUTKAUSKO
pranešimas iš šventinio
sajungos minėjimo

Sveikindamas visus susirinkusiuosius šios gražios šventės proga, noriu trumpai apžvelgti Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos veiklą per šiuos 35 metus. Daugelis pamename, kad pirmiausia buvo įkurtas „Tremtinio“ klubas, kuris vienijo visus nuo represijų nukentėjusius žmones. Buvo išrinkta klubo taryba, numatomi uždaviniai: teikti moralinę ir materialinę pagalbą buvusiems tremtiniams ir politiniams kaliniams; reikalauti pagerinti sveikatos bei socialinio gyvenimo sąlygas; kompensiuti prarastą materialinį turą; išmokėti kompensacijas už trem-

Dr. Gvidas Rutkauskas
tyje praleistus metus. Taip pat buvo numatyta ekspedicijose tvarkyti tremtinių kapus, statyti paminklus, susigrąžinti arčiuju palaikus į Tėvynę.

Pirmasis visos Lietuvos buvusių politinių kalinių ir tremtinių, laisvės kovų dalyvių suvažiavimas įvyko 1988 m. spalio 29 d. Kauno sporto halėje. Ten pat įvyko ir LPKTS 25-mečio minėjimas.

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, vadinosi Tremtinų sajunga, o vėliau – LPKTS. Buvo kuriami ir toboliniams LPKTS įstatai, veiklos kryptys ir programa. Tuo metu Atkuriama jame Seime dirbo ir keletas „Tremtinio“ klubo išskeltų deputatų, jie priklauso Sajūdžio frakcijai.

Po 1992 m. Seimo rinkimų turėjome penkių Seimo narių „Laisvės frakciją“, kuri LPKTS vardu skelbė pareiškimus, rezoliucijas ir kitus dokumentus.
(keliamas į 3 psl.)

Sukaktis

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajunga – vakar ir šiandien

(aikesta iš 1 psl.)

Jis pastebėjo, kad šios sajungos nuoširdumas keliais – ne beprasmis, kad tuo keliu, kuriuo eina susibūrė ištikimi, pilietiški žmonės, saugoja tikrąsias vertes, kad darbai byloja apie drąsą ir pareigą saugoti laisvęs kovotojų atminimą.

Prasminga, įsimintina Europos Parlamento nario Andriaus Kubiliaus sveikinimo kalba. Andrius Kubilius – buvęs Ministras pirmininkas, Seimo narys, ilgmetis Tėvynės Sajungos-Lietuvos krikščionių demokratų partijos pirmininkas, kalbėjo apie sajungos ištakas, apie Europos Parlamente kartu su Rasa Juknevičienė, Liudu Mažyliu, kitais Lietuvos EP nariais dalyvavimą įvairiapusėje, daugiaplanėje veikloje. Europos Parlamente Europos liaudies partijos (krikščionių demokratų) frakcijoje Tėvynės sajungos-Lietuvos krikščionių demokratų partiją atstovauja Rasa Juknevičienė, Liudas Mažylis, Aušra Maldeikienė.

Kaip minėjo A. Kubilius, Europos Parlamente girdimas Lietuvos balsas. Ilgus metus Vakarai, Europa netikėjo, nematė, kokie Rusijos, buvusios Sovietų sajungos kėslai, kokie padariniai ir tik kar prieš Ukrainą akivaizdoje praregėta. Briuselyje ir Strasbūre priimami svarbūs sprendimai, ypač didelį dėmesį skiria istorinės atminties išsaugojimo srityje Rasa Juknevičienė.

Kalbėdamas apie sajungos jubiliejų, sakė, kad LPKTS – kaip tvirtas stuburas, padėjęs ir padedanties išsaugoti savastį, gyvąjį atmintį. Prisiminė ir priminė LPKTS Garbės pirmininko Antano Lukšos ištartus ir lyg priesaku tapusių žodžius: „Laikom frontą!“.

Pastaraisiais metais sustiprėjo LPKTS tarptautiniai ryšiai, ypač bendradarbiavimas su Lenkijos Sibiriečių asociacija (Związek Sybiraków). Tai lenkų organizacija vienijanti buvusius tremtinius. Ji atkurta 1988 m. Šios asociacijos vadovas Kordan Borejko kartu su Ryszard Janosz ir Antoni Ratowt atvyko pagerbti Lietuvos buvusiu tremtinių, politinių kalinių. Jų šilti padėkos, sveikinimo žodžiai skirti visai Lietuvos buvusių tremtinių šeimai. Svečių atminimo ženkli įteikti LPKTS pirmininkui dr. G. Rutkauskui, valdybos pirmininkui Vladui Sungailai, Šilalės filialo pirmininke Teresei Ūksienei, socialinės apsaugos ir darbo ministrei Monikai Navickienei, krašto apsaugos ministriui Arvydui Anušauskui. Lenkų delegacija vardan tolesnio bendradarbiavimo, vardan sajungos klestėjimo dėkojo visiems, remiantiems šios sajungos veiklą ir dirbantiems svarę ir prasmingą darbą. Atminimo ženklu apdovanotas ir kartu viename barake Karagandos srityje, tremtyje, gyvenęs Romas Saidys.

Su LPKTS ilgus metus bendrystė sieja ir LR krašto apsaugos ministru A. Anušauską. Sveikinimo žodžiais kreipdamasis į pilnutele salę, jis prisiminė buvusį pirmininką Povilą Jakucionį, jo kvietimą dirbtį LGGRTC, kur net 12 metų vadovavo Genocido ir rezistencijos tyrimo departamento. Per tai laikotarpį iniciuota ir nuveikta daug

darbų toje srityje, parengta knygų. Ir dabar, kai gyvename šalia tokio kaimyno, kaip Rusija, kai labiausiai rūpi mūsų šalies saugumas, nepamirštami ir Lietuvos laisvės kovotojai. Krašto apsaugos ministerijos dėka netrukus įsikurs Laisvės kovų pažinimo centras, kuris taps Vytauto Didžiojo karo muziejaus filialu, taip bus išspręsta ir išsaugota „Miško brolių“ draugijos sukaupta archyvinė medžiaga.

Gražios sukakties proga sveikino

socialinės apsaugos ir darbo ministre M. Navickienė. Ji priminė šv. Mišiose pasakytus žodžius apie Dievo dovaną – dovaną sugrįžti į tėvynę, dovaną – ją ginti, gerbti, mylėti. Ministre kalbėjo, kad „jūsų išmintis, jūsų laikysena skirti tiesą nuo blogio“ – gero kelio pavyzdys ir palinkėjo eiti tuo keliu.

Apie ilgą ir gražią bičiulystę su mūsų sajungos nariais, vadovais kalbėjo Seimo pirmininkės pavaduotoja Radvili Morkūnaitė-Mikulėnienė. Dovanas

įteikė ir sveikinimus išsakė LR Seimo narės Irena Haase, Angelė Jakavonytė, Paulė Kuzmickienė.

Neįprasta LR Seimo nario Vytauto Juozapaičio dovana – daina „Šaukiu aš tautą“ (žodžiai Bernardo Brazdžionio). Su LPKTS, ypač Vilniaus skyriumi, bendradarbiauja Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių bendrija. Bendraminčius, bendražygius sveikino bendrijos pirmininkas Pranas Ulozas. Sveikinimo žodį tarė ir Kauno miesto savivaldybės tarybos narė Rasa Duobaitė-Bumbulienė.

LPKTS bendradarbiauja su nevyriausybinėmis organizacijomis. Tampurus ryšiai sieja su Lietuvos šaulių sąjunga. Šios sajungos Vytauto Didžiojo 2-osios šaulių rinktinės vado pavaduotojas ats. kpt. Valdas Pempė sveikinimo kalbą užbaigė žodžiais: „Kas negina laisvęs, tas nevertas jos“. Nuo Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro generalinio direktoriaus dr. Arūno Bubnio sveikinimą perdavė šio centro darbuotojas dr. Raimundas Kaminskas. Sveikinimo ir padėkos žodžius tarė 1941 metų tremtinys prof. Arimantas Dumčius.

Šventės vedėjas Petras Venslovas perskaitė visų filialų pateiktų aktyviausių narių pavaides, kurias lydėjo gausūs aplaidimentai:

Alytaus: Zigmas Bartkus, Romualdas Požéra, Vitalija Vidžbalienė, Petrušte Kričenienė, Andrejus Urbelis, Matilda Zaveckienė, Stasė Tamašauskienė.

Ankyščių: Zita Bagdonienė, Gintaras Vaičiūnas, Laima Viburytė, Prima Petrylienė, Juozas Gerimantas Kaklauskas.

Biržų: Danguolė Žiūkienė, Irutė Varzienė, Marija Dagienė.

Domeikavos: Irenijus Šmidtas, Jonas Palaima, Antanas Gustaitis, Benonas Blužas.

Druskininkų: Gintautas Kazlauskas, Angelė Priekulienė, Angelė Šerkšnienė, Eugenija Sidaravičiūtė.

Elektrėnų: Jonas Ramanauskas, Kostas Rekllys, Antanas Bielinis, Juozas Stabingis, Silvija Andriukaitytė.

Grigiškių: Juozas Stanėnas, Ona Dambrauskienė, Aldona Dobrovolskienė.

(keliamas į 7 psl.)

Minėjime dalyvavo buvę tremtiniai iš visos Lietuvos

Zigmas Tamakauskas (Kaunas)

Petras Gvazdauskas (Vilnius)

Dirbame tiek, kiek leidžia jėgos

(aikesta iš 1 psl.)

Pirmaisiais LPKTS metais branduolių sudarė 56 skyriai, vienijantys per 76 tūkstančius narių. LPKTS pirmininku buvo išrinktas Balys Gajauskas. Vėliau šias pareigas éjo Antanas Lukša, Povilas Jakučionis ir dabar – Gvidas Rutkauskas. Valdybos pirmininkais buvo: Antanas Lukša, Jūraté Marcinkevičienė, Edvardas Strončikas, Rasa Duobaitė-Bumbulienė. Šiuo metu šias pareigas eina Vladas Sungaila. Tarybos pirmininkais buvo: Vidmantas Palujanskas, Gvidas Rutkauskas, Petras Musteikis, Edvardas Strončikas, dabar – Vince Vaidevuté Margevičienė.

LPKTS buveinė įsikūrusi Kaune, Laisvés al. 39. Čia nuolat vyksta įvairūs renginiai: minime valstybines šventes, trémimų sukaktis, rengiame konferencijas, parodas, įvairius susitikimus, tarybos posédžius. Vienu iš svarbiausių mūsų susitikimų tikslu – įrodyti, kad esame reikalingi ne tik vieni kitiems, bet savo karčia patirtimi ir žiniomis, įgytomis per trempyje praleistus metus, galime pasidalinti su jaunimu ir su tais, kurie néra patyrę tremties košmarą, ir su tais, kurie ir dabar galvoja, kaip sugrąžinti sovietinius laikus. Drąsiai sakau – nepavyks susigrąžinti tų laikų.

Nors Lietuvoje šiuo metu yra 22 800 tremtinio statusą turinčių žmonių, tačiau buvusių tremtinų gretos kas metai mažėja. Todél visi organizacijos nariai yra labai vertinami ir brangūs... Remiantis filialų atskaitų duomenimis, kasmet netenkame apie 500 narių, o COVID pandemijos laikotarpiu netekome apie 1300.

Šiandien LPKTS vienija apie 10 000 narių, tačiau aktyviai mūsų veikloje dalyvauja apie 3000. Didžiausią mūsų dalį sudaro aštuoniasdešimtmečiai. Jauniausiems buvusiems tremtiniams šiuo metu yra daugiau kaip šešiasdešimt penkeri metai, tad visi esame senjorai. Liūdnoka, kad ne visi buvę tremtiniai priklauso mūsų sąjungai, bet yra ir kitose tremtinų organizacijose.

Jau anksčiau esu minėjęs, kad nors mūsų gretos mažėja, tačiau veiklių, protinę ir patriotiškai nusiteikusių žmonių tikrai nestokojame. Didžiausiai mūsų filialai yra Kauno – 740, Klaipėdos – 242, Panevėžio – 190, Šiaulių – 190, Šilalės – 170, Alytaus – 154, kiek mažesni – Kuršėnų – 95, Radviliškio – 86, Ukmergės – 82, Šilutės – 60, Jonavos – 60, Jurbarko – 60, Tauragės, Biržų, Pakruojo, Telšių, Palangos, Vilniaus – 44, Kretingos, Molėtų – 5.

Viena iš svarbiausių mūsų veiklos kryptių yra naujų narių priėmimas į LPKT sąjungą. Mūsų gretas galėtų papildyti buvę tremtiniai ir jų vaikai, turintys tremtinio statusą. Tokių asmenų tikrai yra daug.

Kita svarbi mūsų veiklos kryptis auklėti jaunają kartą patriotiškumo, pilietiškumo ir pagarbos kovotojams už Lietuvos laisvę dvasia.

Svarbi LPKTS strateginio darbo kryptis – darbai, turintys išliekamąją vertę Laisvés kovų tyrimu ir jamžinimo srityje. Numatome: organizuoti ir iniciuoti Lietuvos visuomenės ateičiai reikšmingus projektus, susijusius su Laisvés kovomis ir tremtimi; pateikti pasaulio valstybėms tinkamai paruoštą

medžiagą apie pasipriešinimo kovas, tremčių patirtį ir totalitarinių režimų padarytus nusikaltimus bei Lietuvių tautos genocidą.

Strateginių darbo kryptių įgyvendinimo priemonės gali būti: istoriniai, paveldo, istorinės atminties tyrimai;

Kalbant apie LPKTS veiklą, galime didžiuotis nenuilstamu ir pasiaukojančiu visų filialų darbu. Matome, kad visų be išimties filialų nariai dirba tiek, kiek leidžia jėgos ir, žinoma, finansinės galimybės. Filialai mini valstybines šventes, prižiūri, stato bei atstatato laisvės ko-

stataj, kurį reikėjo kapitaliai remontuoti, pardavėmė.

Prisidedame arba savarankiškai atstatome partizanų žemes, vykstame į ekskursijas po atmintinas kovų už laisvę vietas, dalyvaujame knygų apie tremtinį išgyvenimus bei tremties vietas aptarimuoje, vykdome įvairias LPKTS įstatuose numatytas veiklas atitinkančiuose projektuose.

Svarbiausias mūsų organizacijos renginys – saskrydis „Su Lietuva širdy“, kuris iš pradžių vadinosi „Laisvés ugnes – ateities kartoms“. Kitas svarbus mūsų renginys – tai respublikine tapusi buvusių tremtinį ir politinių kalinių Dainų ir poezijos šventė „Leiskit į Tėvynę“, kuri pirmą kartą įvyko 1991 m. Kaune. Vienas iš pagrindinių renginio organizatoriu ir choro „Ilgesys“ įkūrėjas buvo Antanas Paulavičius.

Per šiuos 35 metus atlikome be galio daug reikšmingų darbų. Reikia didžiuotis, kad mes vos susibûrė 1988 m. spalio 28 d. išleidome pirmąjį „Tremtinio“ laikraščio numerį, kuris iki šiol leidžiamas kartą per savaitę. Šiuo metu už jo leidybą atsakinga Audronė Kaminskienė.

Mums labai svarbu ir tai, kad mes, kurie priklausome įvairiomis politinėmis partijomis, dalyvaujame šalies politiniam gyvenime. Džiauguosi tais nariais, kurie buvo išrinkti į savivaldybių tarybas. Tai rodo, kad Lietuvos žmonės, rinkėjai, pasitiki mumis, pasitiki dorais, sąžiningais, aukštostos kvalifikacijos ir kompetencijos sajungos nariais. Tai rodo mūsų politinę brandą, rodo, kad mes matomi ir nesame tik eiliniai balsuotojai. Tačiau tenka apgailėstauti, kad ne visur sulaukiame pagarbos ir pripažinimo, nes kai kur savivaldybių tarybų rinkimuose dar egzistuoja korupcija ir neopotizmas.

Nors jau daug metų LPKTS deda didžiules pastangas dėl Lukiškių aikštės Vilniuje paskirties ir joje paminklo „Kovojušiems ir žuvusiems už Lietuvos laisvę“ pastatymo, tačiau šiandien, deja, dar neturime jokių žinių, nesvarbu kokių, gerų ar blogų. Informacija apie paminklą mūsų nepasiekia. Manau, kad šiuo metu šiuo klausimu niekas nedaroma. Reikia pabréžti, jog skaudžiai išgyvename, kad Lietuvos komunistų partija dar iki šiol nėra pripažinta nusikalstama partija.

Džiugu, kad esame žinomi ir už Lietuvos ribų. Bendradarbiaujame su giminingomis patriotinėmis organizacijomis Europoje: tarptautine komunistinių režimų represuotų asmenų organizacija INTER-ASSO, Lenkijos bei Latvijos buvusių tremtinų organizacijomis. Šių organizacijų atstovai šiomet lankësi mūsų tradiciniame saskrydyje „Su Lietuva širdy“.

Brangieji, šio įsimintino renginio dalyviai! Nuoširdžiai sveikinu visus šios organizacijos gražios sukakties proga! Būkime budrūs, visi vieningai remkime Lietuvos nepriklausomybę, dirbkime ir kovokime už mūsų teises ir neleiskime komunistų pasekėjams mūsų žeminti, o mūsų kovų kelio istoriją paskandinti užmarštin. Tik mūsų gausios, vieningos ir patriotiškai nusiteikusios gretos padës išlikti kovoje už buvusių tremtinų, partizanų ir politinių kalinių teises.

Gražios visiems šventėms!

Socialinės apsaugos ir darbo ministrė Monika Navickienė su LPKTS vadovais

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinų bendrijos pirmininkas Pranas Ulozas

Svečiai iš Lenkijos sibiriečių asociacijos su vertėjais

Laisvés kovų paveldo konceptijos sukurimas ir įgyvendinimas; materialus ir nematerialus istorinių įvykių jamžinimas; leidyba, skaitmeninimas, meninė kūryba, edukacija, komunikacija ir kita veikla.

votojams paminklus, rūpinasi muziejais. Reikia paminėti, kad pirmasis Rezistenčijos ir tremties muziejus 1993 m. buvo įkurtas Kaune. Dabar jo fondai perduoti LGGRT centriui, nes šio muziejaus jau nebegalėjome išlaikyti finansiškai, o pa-

Daina augina dvasią

(atkelta iš 1 psl.)

Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu, 2023-ieji paskelbti Tremtinių ir politinių kalinių metais, kurie pažymi 1940–1953 m. masinius Lietuvos gyventojų trėmimus. 70 metų atmintyje yra kertelė tų skaudžių netekčių. Yra tokas priežodis: „Leisk lietuvių į girią nuogą, jis grįš ratuotas“. Taip ir tremtyje lietuviai įsikūrė, ir, kam duota grįžti buvo, ir vėl įsikūrė. Jų rašytinis palikimas leidžia mums geriau suprasti, kaip labai reikia saugoti vienam kitą. „Vai lėkite, dainos, iš vargo nupin-

tos, / Iš kaimo į kaimą pas jaunus, senus. / Paguoskite širdis, nelaimių su trintas, / Nušluostykit ašaras, kelkit jausmus!“

Gargždų „Kranto“ ir „Minijos“ progimnazijų mokiniai bei choras „Atminties aidai“ (vadovė Kristina Katauskienė) mums dovanoto pusvalanduką už širdies griebiančių momentų. Klausėmės literatūrinės muzikinės kompozicijos „Ilgesys“, dainų „Kur tėvynė, kur motutė“, „Pinavija“, „Jei ne auksinės vasaros“, „Ir pravirko žemė“. Mokiniai ir choras užtraukė bendrą dainą „Mė-

nulis – tikras tėvas“. Mokiniai paruošė

mokytojai Rolandas Anužis, Rasa Lin-

kienė, Eglė Mockienė, Lina Pilkaitie-

nė, Irena Žukauskienė. Nuoširdus ačiū vadovams ir dainorėliams.

Mitologo Dainiaus Razausko viename interviu paklausė: „Gal galėtumėte nupiešti nužiausią ir šviesiausią įsvaidžiuojamą ateities paveikslą?“ Jo atsakymas: „Ateities nereikia piešti. Ateiti reikia sėti. Ateitis sudygsta iš dabarties dirvoje glūdinčių sėklų. Sėklų dirvoje daug ir visokių, tik vienos gajos, paprastai piktžolių, o kitos – kultūrinių, ypač tauriuju rūšių – lepios. Joms reikia priežiūros, rūpesčio. Tad jeigu nesirūpinsite jų daigais dabar, ateityje jas užgoš ir nustelbs piktžolės. O kai jūsų darželis visai užžels piktžolėmis, kitiems atrodys, kad jis niekieno, ir jie vienas per kitą čia sės, sodins ir augins kas ką netingi.

Todėl, jei kam rūpi Tėvynė, viena ranka ravėkite svetimas piktžoles, o kita sėkite, trėskite bei laistykite savo. Dabar. Kasdien“.

Dainą „Ir pravirko žemė“ atlieka Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Klaipėdos rajono filialo buvusių tremtinių choras „Atminties aidai“. Vadovė Kristina Katauskienė

Žmonių likimai

Elena URBIENĖ

Karas. Ir vėl karas. Baisus dalykas tas karas. Man jau tiek metų, o aš vis dar jį prisimenu, ypač dabar, kai tas visas baisybes rodo per televizorių. Griūva namai, žūsta žmonės, nekalti maži vaikai, ir vardan ko? Nepasidalija žeme, turtais, iškasenomis, vis dar maža. O kas po karo? Viskas iš naujo...

Prisimenu 1944-uosius: išvijo vienus, atėjo kiti. Iš suniokoto Karaliaučiaus pradėjo plūsti į Lietuvą „vilko vaikai“, o kur daugiau jiems eiti? Vakaruose dar karas tebevyksta. Alkani, sušalę bėga iš sugriaudyt namų, ieškoti prieglobščio ir duonos. I didelius namus neina, ten durys uždarytos. Daugiausia eina po kaimus ir į miestelių pakraščius, gal kas priims, pamaitins?

Prisimenu du sušalusius vaikus, už durų prašančius: „Eine stücke brot“ (vieną gabaliuką duonos). Mano mama mytė, pati našlaitė, visų gailėdavo ir paskutinį gabaliuką duonos atiduodavo vaikučiams, pati sau tepalikusi bulvelę su druska. Ji visada sakė: „Vaikeli, matai ir poteriuose prašome Dievulio duonos kasdienės, o ne pyrago ar kokio kitoto maisto“.

Mūsų gatvės kitoje pusėje buvo mūrinis namukas su pusrūsiu. Jo šeimininkė – gailestingoji sesuo, gržusi iš Rusijos, todėl karo metu ir po karo kaimynai kreipdavosi į ją pagalbos, nes gydytojus pasiekti buvo sunku. Palatos pilnos sužieštų ir visokiu „ekstra“ ligonių.

Kai pas ją atėjo moteris su maža mergyte prašyti pagalbos, ji leido jai veltui apsigyventi pusrūsyje. Ta moteris, vardu Marta, padėjo šeimininkei tvarkytį butą ir aplinką, padėjo namų ruošoje, ējo skalbtį skalbinius pas neigalius kaimynus, tuo būdu uždirbtį maistą sau ir dukreli. Jos mergaitė, užrakinta pusrūsyje, liūdnai žiūredavo į lauką pro puslangį. Marta bijojo leisti mergaitę į lauką, kad jai kas neatsitiktų, kad jos kas nenukraustų. Aš, būdama vienmetė su

ta mergaitė, priėjau prie lango ir pradėjau ją kalbinti, bet ji, šmurkšt, ir pabėgo nuo lango. Parėjusi namo viską papasakoja mamai, tai ji patarė nunešti obuoliuką ir padėti ant palangės. Taip ir padariau. Kitą dieną nueinu, obuoliuko jau nebéra, o mergaitė sėdi ir žiūri į mane nesislėpdama. Tada aš jai padėjau du obuolius ir nuėjau.

Mano mama mokėjo vokiškai. Ji pakalbino mergaitės mamą ir papraše leisti draugauti ir išbėgti į lauką. Taip mes ir susidraugavome su Monika. Toks buvo mergaitės vardas. Vasara prabėgo greitai, Monika jau pradėjo suprasti lietuviškai, aš ją mokiau įvairių žodžių, o pati daug vokiškų išmokau.

Monikos mama ėjo skalbtį ir pašeininkauti toliau gyvenančiam karo invalidui be kojos. Jis buvo mokyklos sargas, o Monikai buvo laikas į pirmą klasę, tai jis padėjo sutvarkyti jos reikalus. Mokykla buvo iš daugiakalbių vaikų. Ten ējo ir aplinkinių rusų vaikai, nes buvo arti ir lietuvininkai, tai ir Monikai atsirado ten vieta.

Daug mokytojų 1941 m. sovietų buvo ištremti į Sibirą, tai mokytojauti ējo ir gimnaziją baigę jaunuoliai, ir iš mokytojų seminarijos, kad tik skaityti ir rašyti bei skaičiuoti išmokyty. Monikos mama išėjo gyventi pas tą mokyklos sargą, kurio vardas buvo Aleksandras, bet jis visi vadino Saška. Tai šis išprae mokyklos direktorė priimti Monikos mamą sargute. Pirmokams mokykloje duodavo priešpiečius – puodelį arbato ir vieną gabalėlių duonos. Arbatą reikėdavo išvirti, supilstyti į metalin-

nius puodus ir išdalyti. Toks buvo jos darbas. Paskui išplauti ir iššluoti klasses.

Aš irgi pradėjau lankytis mokyklą, bet ne tą, į kurią ējo Monika. Su ja susitikdavome retai, aš jai padėdavau ruošti pamokas.

Laikas bėgo greitai, kaip Nemuno vanduo. Atėjo 1953-ieji. Numirė Jofifas. Žmonės atsikvėpė laisviau. Ir štai vieną dieną į mūsų namus atėjo Marta su Monika atsisveikinti ir padékoti už gražią draugystę. Jas rado giminės ir išrūpino leidimą grįžti į tévynę.

O metai bėgo. Toli pasiliko metai po karo. Sajūdis, mitingas prie A. Mickevičiaus paminklo. Taip trokštama laisvė. Sugriuvo „geležinė uždanga“, Europa atvėrė duris! Kas iš mūsų nesvajojo pamatyti Paryžių.

Ir štai atsirado galimybė. Mano buvęs kolega, turistas ir keliauninkas, mokantis kelias užsienio kalbas, įkūrė turizmo įmonę. Na, žinoma, reikėjo surinkti norinčiųjų būrių, o norinčiųjų bemantant atsirado. Kas nenorės už 500 litų (jau buvo litai), pakeliauti į tokias tolybes.

Taigi su savo mama ir su kepinta duona su česnakais (prakvēpinę visą autobusą), leidomės į išsvajotą Paryžių. Autobusai dar nebuvę pritaikyti tolimai kelionei, bet nesvarbu. Viskas nauja, daug įspūdziai ir nematyti vietovių. Pravažiavau Lenkiją, mūsų kaimynę, ir pirmoji nakvynė pasienio motelyje. Prabanga nelepina, bet ir nesvarbu.

Važiuojame jau rytą Vokietijos keliu, visur užrašai, kryptys – tikra vokiška tvarka ir staiga – bur, bur – sustoja variklis. Abu vairuotojai supuolę knisa-

si atvertę variklio dangti – nieko, neužsiveda. Mūsų vadovas turi raciją (gerai, kad ją turi), tai išsišaukia iš degalinės pagalbą. Po 15 minučių atblerbia motorciklas, vairuotojas apžiūri variklį ir sakuo: „Motor kaput“, tai reiškia kelionė baigta... Tačiau mūsų vadovas susisiekia su Lietuva ir gauna žinią, kad ryt turėsime naują autobusą. Reikia laukti! Už 10 kilometrų yra nedidelis miestelis, gal ten bus nakvynė, bet ne visi nori eiti, dalis pasiliauka vietoje. Mes, dešimt žmonių, su vadovu priešakyje patraukiame dainuodami „Ant kalno mūrai“. Einant sunku dainuoti, todėl toliau jau – „slenka lietuvių“...

Miestelis nedidelis, švarutėlis, išpuoštas, visi švenčia gegužės 1-ąją. Dainos, muzika, tačiau viešbučio nesimato. Kažkokia kavinukė, šeimininkas dengia stalus languotomis staltiesėmis lyg laukdamas svečių. Mūsų vadovas pakalbina vokieti, pasako mūsų problemas, kad mes iš Lietuvos. Tada šis pašaukia vardu:

– Monik, komm, (Monika, ateik!) čia iš Lietuvos. Per duris išeina mano amžiaus moteris šviesiaisiais plaukais ir mėlynomis akimis. Žiūrime viena į kitą ir aš jai sakau lietuviškai:

– Labas, Monyte! – jos plati šypse na papuošia veidą ir ji atsako:

– Labas, Elena!

Mes puolame viena kitai į glėbi, visi stebisi kas čia per stebuklai, iš kur tos pažintys. Kalnas su kalnu nesueina, o čia žmogus su žmogumi po 40-ies metų! Už visą gerą, ką su mama patyrė Lietuvoje, gavo progą atsidėkoti ir padėti, mums, pakliuvusiems į bėdą: apgyvendino, pavaišino ir iš ryto galėjome pratęsti kelionę su nauju autobusu.

Sveikiname

Nuoširdžiai sveikiname gimtadienio proga:

**Joną BASEVIČIŪ – 95-ojo,
Eugeniją JURKIENĘ – 90-ojo ir
Reginą BUŠMIENĘ – 85-ojo.**

Linkime daug gražių akimirkų kasdienybėje! Lai bėgantys metai, smilkinuose pražydusios sidabrinės sruogos, niekada nepakeičia akių ir širdies šilumos. Lai gyvenimo kelias būna ilgas ir šviesus!

Klaipėdos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos valdyba

Ažuolai kovojančiai Ukrainai Žalgirio pergalės parke

Dalia POŠKINĖ

Padūmavę pakelės miškai, po saulėto rugsėjo – sunkūs juodi debesys ir saulė nušvietė rudenėjančius Žalgirio pergalės parko ažuolus... Dar sodri žaluma kvietė praeiti takais pro skulptūras, bylojančias apie didvyrišką Žalgirio mūšio pulkų vadų drąsa, pasiaukojimą ginti savo protėvių žemę... Iškovota pergalė Žalgirio mūšyje liudija apie brolystę, susitelkimą. Tačiau, praėjus keliems šimtams metų, taikų dangų vėl temdo karo debesys, liejasi nekaltų žmonių kraujas, kenčia vaikai, netekę tėvų ar pagrobtai kaip nelaisvėliai.

Prie ažuolų kovojančiai Ukrainai – centre Gintautas Tamulaitis

Visi, kas supranta karo žiaurumus, geranoriškai prisideda prie paramos kovojančios Ukrainos žmonėms. Lietuva viena pirmųjų ištisės ir tiesia pagalbos ranką. Lietuva nuo 2014 m. ir po didžiojo Ukrainos užpuolimo priglaudė keliausdešimt tūkstančių ukrainiečių. Čia prieglobstį rado jaunos šeimos, vaikai.

Prasmingą renginį organizavęs Žalgirio pergalės parko vadovas Gintautas Tamulaitis, kartu su partneriais, rėmėjais išprasmino tūkstantmetę lietuvių ir ukrainiečių tautų kovą už laisvę, neprilausomybę.

Nepaisant rudenio darganos, o ir saulei nušvitus, plazdant vėliavoms, renginio vedėjas atsargos mjr. Gediminas Reutas įvardijo renginio svečius. Virš dar žaliuojančių ažuolų nuaidėjo Lietuvos ir Ukrainos himnai, vėliau – ukrainiečių.

niečių atliekamos dainos, kurias lydėjo Šaulių sajungos centro valdybos nario, solisto Juozo Janušaičio sodrus balsas, fleita grojo Lietuvos kariuomenės saušumos pajėgų Alytaus ulonų bataliono orkestro fleitininkas Algirdas Tamulaitis.

Babtų Šv. Apaštalų Petro ir Povilo bažnyčios klebonas, kunigas Žilvinas Zinkevičius, Konstantinopolio patriarcho atstovas Lietuvai Vitalijus Morkus, maldos žodžiais kvietė išsaugoti tikinių rusų, lietuvių, ukrainiečių vienybę. Visi susirinkusieji sukalbėjo maldą už žuvusiuosius, vardan taikos ir ramybės.

Pirmajį sveikinimo žodį tarė Kauno rajono vicemeras Paulius Visockas. Tai jie – Kauno rajono žmonės neliko abejingi ištikusiai nelaimei, visomis išgaliemis stengiasi padėti nuo karo bėgan-

čioms šeimoms, teikia socialinę ir humanitarinę pagalbą. Tai jie, pasitelkę Babtų seniūniją, aplinkines apylinkes, prisideda prie šios unikalios, istoriją menančios aplinkos gyvasties ir klestėjimo.

Renginį savo apsilankymu pagerbė Ukrainos garbės konsulas Kaune Vyandas Blandis, Kazachstano garbės konsulas Jonas Jagminas, Seimo nariai Laurynas Kasčiūnas, prof. Valdas Rakanis, Kovo 11-osios Akto signatarai Leonas Milčius, Saulius Pečeliūnas. Dalyvavo ir Europos Parlamento narys Vytenis Andriukaitis, iš Čikagos atvy-

kęs Ernestas Lukoševičius, Lietuvos šaulių sajungos išeivijoje (Čikagoje) valdybos narys.

I tarptautinį renginį atvyko ir Pasauilio lietuvių bendruomenės Kultūros komiteto pirminkė Jūratė Kaspersen. Ji priminė, kad, dalyvaujant Lietuvos Neprisklausomybės šimtmečiui skirtame renginyje 2018 m., pasodinta Vasario 16 Akto signatarams ažuolų alėja, o koplytstulpiai byloja apie lietuvių vienybę ir solidarumą. Įvardijo, kaip PLB nariai kiekvienoje valstybėje prisideda prie paramos Ukrainai.

Šventėje kilnią misiją padėti nuo karo veiksmų nukentėjusiems Ukrainos žmonėms pristatė Labdaros ir paramos fondo „Susivieniję gerumui“ prezidentė ir veiklų iniciatorė Agnė Jociūvičiūtė (fondo veiklų koordinatorė Tatjana Narkevičienė). Tai jų dėka parama pasieka ne tik karius, bet ir civilius gyventojus, medikus ir gyvūnus.

Renginyje nepavargti remti kovojančių ukrainiečių kvietė Kauno ukrainiečių bendrijos vadovas Nikolajus Denisenka.

Pagarbos ir dėkingumo verti Lietuvos kariuomenės kūrėjai savanoriai. Apie vykdomą neatlygintiną veiklą kalbėjo Antanas Kliunka.

O prie Kauno Kristaus Prisikėlimo bazilikos buriasi paramos Ukrainai grupė, nepailstančios Tatjana Narkevičienė ir Dalia Tarailienė Bazilikos patalpose organizuoja šildančių žvakių gaminių, paramos rinkimą. Įvairią pagalbą ir palaikymą Ukrainai D. Tarailienė teikia dar nuo Krymo okupacijos. Ir jų parama pasieka ne tik karius, bet ir civilius gyventojus.

Šventės svečiai prisiminė abiejų taučių ilgametę istoriją ir draugystę, džiaugėsi, jog tautinis identitetas Europoje vis dar yra vertybė. Ją vainikavo dviejų ažuoliukų pasodinimas, ateities kartoms priminsiantis ukrainiečių drąsą ir ryžtą kovojuant dėl savo šalies laisvės. Tai ir mūsų šalies laisvė, kurią, taip nelengvai iškovotą, per okupacijas, Sibiro tremtis apgynė mūsų tautieciai.

Šventę ir tautų draugystę teprimins žaliuojantys ažuolai Žalgirio pergalės parke, te stiprybę semias iš praeities jų giliuos šaknys, o prie koplytstulpiai padėtos tautinės puokštės tegu kaskart vis präzysta žiedais...

Užjaučiame

Skaudžios netekties valandą mirus vyriui, nuoširdžiai užjaučiame LPKTS Kuršėnų filialo valdybos pirmininkę Marytę Šadlauskienę.

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga

Skelbimai

Lapkričio 10 d. (penktadienį) 17.30 val. kviečiame į E. Matulaitės spektaklį „Meduoliais kvepiančios seklyčios“ (pagal Dainoros Urbanienės prisiminimus ir Dalios Teišerskytės eiles) ir susitikimą su Europos Parlamento nare Rasa Juknevičiene, kuris vyks Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos salėje (Laisvės al. 39, Kaunas, II a.).

***

Lapkričio 15 d. (trečiadienį) 12 val. LPKTS buveinės salėje (Laisvės al. 39, Kaunas) vyks LPKTS Kauno filialo ataskaitinė konferencija.

LPKTS Kauno filialo pirmininkas Vladas Sungaila

Atitaisymas

Spalio 27 d. „Tremtinyje“ Nr. 40 (1542) pirmajame puslapyje po pirma nuotrauka turi būti: „1989 m. liepos 28 diena“. Atsiprašome skaitytojų.

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“ 2024 metams!

Prenumerata priimama bet kuriame „Lietuvos pašto“ skyriuje, per „Lietuvos pašto“ laiškininką, paskambinus informacijos tel. +370 700 55 400, internetu „prenumeruok.lt“. Laikraštis išeina 4 kartus per mėnesį. Prenumeratos indeksas 0117.

1 mėn. 4,48 Eur, 3 mėn. – 13,44 Eur,
6 mėn. – 26,88 Eur, 12 mėn. – 53,76 Eur.

Nelikite be savo laikraščio!

„Tremtinio“ prenumerata – tai puiki dovana giminaičiui, draugui, kaimynui.

Istorija

Lietuvos kariuomenės savanoris Juozapas Zurza

Stanislovas ABROMAVIČIUS

Juozapas Zurza gimė Zizdros kaime, Žemaitkiemio valsčiuje, Ukmergės apskrityje (dabar – Anykščių rajonas). Jo tėvai Stasys ir Barbora (Serpauskaitė) buvo ūkininkai. Tuomet šioje vietovėje buvo penkios sodybos. Žemaitkiemio parapijos gimimų registracijos (metrikų) knygoje klebono R. Galinausko įrašyta, kad Juozapas Zurza, pil. Stanislovo Zurzos ir Barboros Serpauskaitės sūnus, gimė 1902 m. kovo 9 d. Šeimoje dar augo sūnūs Vladas ir Petras.

Būdamas vos ketverių, Juozapas neteko motinos. Tada tėvelis dar kartą vedė, buvo didelė skirtingų motinų šeima. Visi vaikai buvo auklėjami patriotiškai. Žinoma, kad Bronius (1915 m.) ir Vaclovas (g. 1916 m.) Zurzos po karą partizanavo Baltarusijos teritorijoje, tačiau 1945 m. rugpjūčio 16 d. buvo suimti ir išvežti į Vorkutas lagerius. Nesudarius bylos, paleisti ir po metų sugrįžo į Lietuvą. Tačiau 1948 m. gegužės 22 d. buvo ištremti į Igarką. Vaclovas tremtyje mirė, o Bronius 1959 m. sugrįžo į Lietuvą. Juozapui teko dalyvauti dviejuose karo už Lietuvos nepriklausomybę ir partizaniniame kare paaukoti už ją savo gyvybę...

Zizdros kaimas įsikūręs šalia to paties pavadinimo dvaro. 1937 m. buvo vykdoma dvaro parceliacija, tuomet jo savininkai Teofilis, Jonas ir Anastazija Miliūnai valdė 124,9 ha žemės. Vėliau dvarą pardavė Matui Nečiūnui, kuris įsigijo 74 ha žemės, o likusią dalį nusipirkė Zizdros kaimo gyventojai.

Šiandien Zizdra – tai Kurklių seniūnijos viensėdis, esantis už 9 kilometrų į pietvakarius nuo Kurklių. Ribojas su Merečiškių, Čipiskio, Kunigiskių ir Dejūnų kaimais, Gaidelių ir Pagrūšės vienėdžiais. Per Zizdrą teka upelis Pravaža – Zizdros dešinysis intakas. Viensėdyje yra dvi sodybos, priklauso Staškūniškio seniūnaitijai, Žemaitkiemio (Ukmergės r.) parapijai.

Kovos su bermontininkais

1918 m. gruodžio mėn. į Lietuvą įžengė Raudonoji armija, ketindama okupuoti Lietuvą. Kitų metų sausio mėn. ji be kovos pasiekė Panevėžio–Ukmergės–Trakų liniją. Užimti Vilnius, Šiauliai, Telšiai. Vakarinėje Lietuvos dalyje su jais susirėmė vokiečiai ir sustabdė prie Sedos ir Mažeikių. Lietuva kovai su bermontininkais mobilizavo savo kariuomenę, jau vasario mén. susirėmė su jais prie Kėdainių, gegužės mén. atsiėmė Ukmergę, Panevėžį, rugpjūčio mén. – Zarasus. Kovos veiksmai baigėsi, tačiau reikėjo mūsų kariuomenei sau-goti frontą iki 1920 m., kol Maskvoje buvo pasirašyta taikos sutartis.

Dviem Lietuvos kariuomenės brigadoms vadovavo karininkas Silvestras Žukauskas. 1-oje brigadoje kovojo ir Vilkmergės batalionas. Iš pradžių bermontininkai veikė tik Latvijos teritorijoje, bet 1919 m. liepos mén. jie pradėjo puolimą Lietuvos kryptimi. Vėl buvo mobilizuojami savanoriai. Vienu iš jų tapo Juozapas Zurza, kuriam tada tebuvo septyniolika metų.

Žinoma, kad J. Zurza 1928 m. gruodžio 16 d., kai su šeima gyveno Širvintų miestelyje, prašyme Savanorio (Lietuvos kariuomenės kūrėjo) medaliui gauti parašė: „Istojau į Lietuvos kariuomenę, į 9 pėst. Liet. kunigaikščio Vytenio pulką 1919 m. birželio 23 d. Pasiliuosavau iš 9 pėst. pulko 1921 m. liepos mén. 4 d.“

1928 m. J. Zurzai apdovanojimui

Juozapas Zurza ir Janina Čečiotaitė. 1922 metai

Genovaitė su tėveliu Juozapu. 1930 metai

gauti tarpininkavo Ukmergės apskrities 4-os nuovados policijos viršinininkas. Rekomendacijoje rašė: „Šiuo liudiju, kad Juozas Zurza, gyv. Širvintų miest. ir valsč., yra doras ir ištikimas Lietuvos pilietis ir teismo už nusikaltimus, kurie siaurina pilietines teises, nebaustas...“

Savanorio medalis paskirtas 1929 m. gegužės 31 d. (liudijimas Nr. 2379). Štai ištrauka iš apdovanojimo medaliu liudijimo: „Pasiremdamas Ministerijų Kabineto patvirtintomis Lietuvos kariuomenės 203 kūrėjų-savanorių taisyklėmis, apdovanoju Juozą Zurzą kūrėjų-savanorių medaliu. Kaunas, 1929 m. gegužės 31 d.“ Pasirašo „Profesorius, Ministeris Pirmininkas ir e. Krašto Apsaugos Ministeris p. A. Voldemaras, Gen. štabo pulkininkas, Vyriausiojo Štabo Viršininkas P. Kubiliūnas.“ Kartu su medaliu jam buvo suteiktas ir 15 ha žemės sklypas Dailidžionių kaime, Širvintų valsčiuje.

Pasienio apsaugojė

Kovose už Lietuvos nepriklausomybę Juozapas Zurza buvo eilinis Vilkmergės bataliono karys, pareigingas, stropas, drąsus, dalyvavo mūšiuose. Tad

baigus tarnybą sava-norių batalione, buvo pa-siūlytaapti puskarininkiu ir tarnauti savo krašte pasienio policijoje. Dėl to jis buvo pasiūstas mokyties į Kauno puskarininkų mokyklą. Po metų sugrįžo į savo kraštą, dirbo pasienio policijoje, tapo Ukmergės šaulių rinktinės Širvintų kuopos puskarininkiu. Dirbo prie Širvintų pasienio su lenku užgrobtu Vilniaus kraštu policininku. Širvintose ir gyveno. Už gerą tarnybą buvo apdovanotas kelias medaliais.

1922 m. susipažino ir po trejų metų vedė Maišiagalos dvarininko, smulkaus bajoro Čečioto duktė Janiną. Jungtuvės veko Širvintų bažnyčioje.

Teigiamo, kad Maišiagalos dvaro ir miestelio istorija sena ir garbinga. Didžiajam kunigaikščiui priklausė Maišiagalos miestelis ir dvaras išbuvo iki XVIII a. pabaigos, keitėsi tik vietovės laikytojai. Jais buvo Sapiegos, Tyzenhauzai, Eperješai, pasta-rojo šimtmečio pabaigoje Maišiagalos dvaras tapo privačia Vilniaus vyskupo Ignoto Masalskio valda. 1794 m. sukiliimo metu žuvus I. Masalskiui, valda atiteko Potockiams, vėliau Valavičiams, paskutiniaisiais dvaro valdytojais ta-

po Houvaltų giminės atstovai. Deja, Čečiotų giminystė su paskutiniaisiais savininkais nežinoma. 1919–1920 m. ties Maišiagala vyko atkaklios Lietuvos ir Lenkijos kariuomenės dalinių kovos.

Kaip savanoriui skirtose žemėje Dailidžionių kaime, netoli Širvintų, Zurzą šeima pasistatė trobesius, pradėjo ūkininkauti. Kiek vėliau Juozapas Rimučiuose dirbo eiguliu. Vokiečių okupacijos metais vyras papildomai įsidarbino Zibalų pieninėje.

1927 m., gyvenant Širvintose, Juozapo ir Janinos Zurzą šeimoje gimė vienturtė duktė Genovaitė. 1937 m. šeima apsigyveno savo ūkyje, Dailidžionių kaime, Širvintų valsčiuje, ūkininkavo. Vėliau jie gyveno Beržės kaime. Genovaitė yra sakiusi, kad visą laiką būtent Beržę vadinanti savo gimtinė. Ji prisimena mokyklą Širvintose, Rukšos dvare.

Taip likimas lėmė, kad Genovaitė

mokėsi Širvintų progimnazijoje (buvo siame Rukšos dvare), Širvintose nuomojo butą. Gyveno su klasės drauge Aldona Paulavičiūte-Laukinuke, Indra, kuri vėliau tapo partizanų ryšininkė. 1946 m. kovo 24 d. ji žuvo mūšyje dabartiniame Kaišiadorių rajone kartu su Didžiosios Kovos apygardos vado Jono Misūno-Žalio Velnio pavaduotoju, štabo viršininku Aleknu Zapkumi-Piliakalniu.

Tačiau gyvenimas Zurzą šeimai jau ruošė išbandymus...

Genovaitės Zurzaitės-Varkauskienės atsiminimai

„1944 m., praėjus trims savaitėms po karo, pas mus atėjė penki rusų kareiviai (save vadinę saugumiečiais) teiravosi, kur yra mano tėvas. Jis tuo metu svečiavosi gimtinėje pas savo tėvus. Saugumiečiai nutarė palaukti.

1944 m. rugpjūčio 18 d. vakare tėvas grįžo. Tuomet paaškėjo, jog liepta mus suimti, o jei prieinsimės – susaudyti. Buvo baisu...

Tėtis pašnibždomis mums liepė bėgti, bet kareiviai tuoju surikiavo ir išsivarė iš namų. Karelis éjo pirmas, paskui jis tėtis ir dar vienas kareivis, toliau mes su mama, o iš paskos trys kareiviai su automatais. Mūsų namas stovéjo paminkléje. Mums pasiekus krūmokšnius, tėtis šoko bėgti. Kareliai vijosi ir šaudé.

Rytui išaušus, kai rusų nesimatė, su kaimynais apieškojome visą mišką, tikėdamiesi rasti jį sužeistą ar žuvusį, bet neradome.

Slapstėmės pusę metų. Mums padėjo tėvo brolis iš Veprių. Beslapstant mano pusseserė Stasė subadė jautis. Ji iš skausmo ir baimės išprotėjo. Pusseserė teko paguldysti į Vilniaus psichiatrinę ligoninę. Per skubejimą pamiršome jos dokumentus, tad aš padaviau savo metrikus ir pabuvau vertėja surašant duomenis. Seselė rusé, užpildžiusi priemimo dokumentus, gimimo liudijimą grąžino man. Pasveikusi pusseserė ga-vė pažymą, kad gydési psichiatrinéje ligoninéje. Aš pasiemiau pažymą ir naudojausi, kai mane tardydavo ar norédavau nusipirkti vaistų ir tvarsčių. Ji man buvo labai naudinga, kai eidavau pas partizanus, ne kartą išgelbėjo gyvybę patekus į apsuptyj.

Širvintų saugumo viršininkas suabejojo pažymą, kai atėjau išsiimti pa-so, ir liepė kareiviams mane suimti. Tardydami mušé, spardé. Buvo sudaryta keturių asmenų komisija, kuri gražiuoju ir piktuoju manęs klausinéjo visokių dalykų: ką mágstu skaityti, piešti, daugybos lentelés, o aš stengiausi būti nuoširdi, kvaila, nesuprantanti rusų kalbos... Jie pakartodavo klausimą 2–3 kartus. Per tą laiką aš sugalvodavau ką sakyt. Iš klausimų supratau, jog jie žino, kad mano tėvas gyvas ir kovoja...“

(Bus daugiau)

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos Patriotinių leidinių knygynėlyje (Laisvės al. 39, Kaune) galite įsigyti knygų tremties ir rezistencijos tematika, naujausius „Tremtinio“ numerius.

Sukaktis

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajunga – vakar ir šiandien

(atkelta iš 2 psl.)

Ignalinos: Ona Laurynienė-Butrimaitė, Elena Mudėnaitė, Vladė Adomavičienė, Vytautas Gimžauskas.

Jonavos: Birutė Antanavičienė, Veronika Gabužienė, Danutė Fedoravičienė, Janė Paulauskienė, Irena Tamoševičienė.

Joniškio: Gražina Baranauskienė, Laima Tiškevičienė, Alma Katinienė, Leontina Jankūnienė, Liucija Ruseckienė, Dženė Jarušauskienė, Julius Lukys.

Jurbarko: Violeta Bajoriūnienė, Vanda Bačiulienė, Nijolė Kiudienė, Erna Petruitienė, Zita Pinaitienė, Irina Pažereckienė.

Kaišiadorių: Vanda Karpavičienė, Aldona Mitkuvienė, Veronika Jakienė, Genovaitė Grikšaitytė, Stasė Šliburiūnė.

Kauno: Julytė Aukšoraitienė, Algirdas Belžakas, Donatas Grybauskas, Jolanta Gerulskienė, Lionė Maleckienė, Vincė Vaidevutė Margevičienė, Antanas Nefas, Jonas Lukšė, Vaclovas Sakalauskas, Alvydas Domininkas Semaška, Antanas Jočys ir Irena Vilčinskienė (mire).

Kėdainių: Juozas Banys, Rimantas Rimošaitis, Jonas Šleževičius, Antanina Kvietkauskienė.

Klaipėdos: Zenonas Čerkauskas (buves pirmininkas, mire), Jurgis Mykolas Endziulaitis, Mindaugas Dovydaitis, Vytautas Pranciškus Mickus, Stasė Milašienė.

Klaipėdos rajono: Jonas Kausteklis, Genutė Anužienė, Ritutė Lankutienė, Juozas Lankutis, Emilija Uktverienė, Danutė Paškauskaitė, Ceslovas Tarvydas (mire), Jonas Šatkus (mire).

Kretingos: Eugenijus Valatka, Leonadija Kaukėnienė, Aldona Kerpytė, Danutė Buitvydienė, Zita Viluckienė.

Kupiškio: Dalia Dyrienė, Bronius Burokas, Julius Skemundris, Pranutė Stasiūnaitė, Liucija Rasimavičiūtė.

Kuršėnų: Bronė Baranauskienė, Marija Šadlauskienė, Janina Banienė, Alfredas Jonuška, Zofija Šiupšinskienė, Aniceta Grikšienė.

Marijampolės: Laimutė Kraukštienė, Juozas Matulevičius, Iraida Skirpstienė, Stasė Požarskiene, Rolandas Raibikis, filialo įkūrėjas, Rolando Raičikio tėvas Vytautas Raibikis (mire).

Mažeikių: Teofilius Januškevičius, Birutė Šiaučiūnaitė, Juozapas Čiužas, Antanas Bugys.

Molėtų: Steponas Grainys, Henrikas Jatautis, Vytautas Vyšniauskas.

Pakruojo: Elena Morkūnienė, Vida Karvelienė, Vladas Janeliūnas, Juozas Mockūnas, Liucija Lukošienė, Elena Čepaitienė, Nijolė Matjušaitienė, Teklė Navickienė, Zinija Gyliénė, Daina Šiurnienė, Zita Gasiūnienė, Zita Vézienė, Erika Kižienė.

Palangos: Ramutė Gadiliauskienė,

Danutė Pečiukonienė, Irena Poškaitė, Arūnas Šateika, Leonas Šidlauskas, Kazimieras Algirdas Pečiukonis.

Panevėžio: Genė Danutė Rozenbergenė, Vanda Kalvėnienė, Vincas Guadas, Raimondas Pankevičius.

Pasvalio: Antanas Sudavičius, Antanas Šleivys, Felicijonas Jonas Danušaitis, Zelma Paulina Šikštienė, Bronis-

Šalčininkų: Onutė Matvejenienė, Ona Navickaja, Rita Ivanovskaja, Aliona Lužis, Marytė Jaroščiuk.

Šiaulių: Valentinas Kemės, Eugenija Buitvydienė, Ona Čepienė, Eduardas Manovas, Algirdas Sapoka, Algimantas Jaraminas, Angelė Mikalkėnienė, Klemensas Arlingevis, Valerija Jokubauskienė.

Iš dešinės: Jonas Jakaitis (Vilnius), Vladas Sungaila, LPKTS valdybos pirmininkas

Dainuoja buvusių tremtinių choras „Ilgesys“

Šilalės: Teresė Ūksienė, Antanas Rašinskas, Loreta Petkuvienė, Raimundė Gečienė, Loreta Kalnikaitė.

Šilutės: Regina Arnašienė, Stasys Tunila, Rita Šmitaitė-Beniušienė, Roza Šikšnienė, Jurgis Balčiūnas, Regina Tamošauskienė, Antanas Balvočius (mire).

Širvintų: Romutė Kadžienė, Genovaitė Piškinienė, Irena Kavaliauskienė, Kazimieras Autukevičius, Ceslovas Davidavičius, Janina Derbutienė.

Švenčionių: Teresė Dudėnaitė, Zuzana Vilkovickaitė (mirusi), Vera Charačiūnienė, Algiris Bagušis (mire), Zenonas Rutkauskas, Vytautas Tautvaišas (mire).

Tauragės: Vytautas Laurinaitis, Juo-

zas Berneckis, Klemensas Paulius, Stasė Paleckienė, Alfonsas Sadauskas, Antanas Stankus.

Telšių: Milda Ulkštinaitė, Vitalis Vasiliauskas, Pranas Nagys, Justinas Jaselskis, Regina Valerija Chmieliauskienė.

Trakų: Edvardas Zakaržauskas, Teresė Zolotuchinienė, Alfonsas Raila, Jonas Gerdvilis, Stanislovas Matulionis, Kazimiera Genovaitė Matulionienė.

Ukmergės: Aleksandras Gražys, Regina Ona Giedraitienė, Tamara Reingartienė, Aldona Kalesnikienė.

Utenos: Vincas Bliznikas, Stasė Drapienė, Vladas Kisielius, Vanda Laukienė, Aldona Leiputė, Zenona Žvirblienė.

Varėnos: Marija Macidulskienė, Vytautas Kazilionis, Juozas Stramkauskas, Vincė Valackaitė, Kazimieras Velžys.

Vilniaus: Zenona Bružienė, Petras Gvazdauskas, Janina Kaminskaitė, Pranas Kazlauskas, Zofija Ramutė Kupčiūnienė, Stasė Malinauskienė, Ramutė Matuliauskienė, Petras Musteikis, Gediminas Uogintas, Vanda Vertelkienė.

Zarasų: Mindaugas Jurevičius, Gražina Kačerovskienė, Edmundas Meineris, Vilhelmas Velička.

Minėjimo pabaigoje dainavo buvusių tremtinių choras „Ilgesys“, šiais metais taip pat minintis įkūrimo 35-metį. Choro programoje skambėjo tremtinių, partizanų dainos. Nepailstanti ilgametė choro vadovė Bronė Paulavicienė, meno vadovas Mindaugas Šikšnias ir šis kolektyvas – daug metų neatskiriamas valstybės švenčių, dainų švenčių dalyvis. LPKTS choro šventei padovanovo naujus sceninius rūbus, išleido jubilieui skirtą lankstinuką.

LPKTS valdybos pirmininkas Vladas Sungaila padėkojo svečiams, VDU rektoriui prof. Juozui Augučiui už galimybę surengti šventinį minėjimą VDU Didžiojoje saleje, LPKTS projekto rėmėjams – LR Vyriausybei, Krašto apsaugos ministerijai, Socialinių apsaugos ir darbo ministerijai, Lietuvos fondui (JAV), VšĮ „Ekspomūza“ vadovams Giedrei ir Mindaugui Randžiamams už muziejinės ekspozicijos „Laisvės kovų istorijai atminti“ projektavimą ir sukurimą, taip pat Kauno filialo komandai.

Po renginio buvo galima susipažinti su LPKTS išleistų knygų paroda, kuriuoje – ir naujausias leidinys „LPKTS vakar ir šiandien“, su fojė veikiančia tarptautinio ekslibrisų konkursu „Istorinės atminties vardai“ paroda. Konkurse, skirtame Politinių kalinių ir tremtinių metams, LPKTS 35-mečiui dalyvavo menininkai iš penkių pasaulio valstybių. Tai bendro XXVII knygos mėgėjų draugijos ir LPKTS projekto rezultatas.

Akimirkos iš LPKTS 35-mečio minėjimo

Pauliaus Rutkausko nuotraukos